

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ІГОР В ПРОЦЕСІ
ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ»

Виконав: студент 2 курсу,
групи ФКb1-М16z
спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична
культура)
Повх Олексій Володимирович
Керівник: Солопчук Д. М., кандидат пед.
наук, доцент
Рецензент: Гуска. М. Б, кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, доцент

Кам'янець-Подільський – 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	6
1.1 Наукові підходи до характеристики змісту і структури гри.....	6
1.2 Характеристика народних ігор у фізичному вихованні дітей.....	11
1.3 Застосування рухливих ігор у народній педагогіці.....	17
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	36
2.1 Методи дослідження.....	36
2.2 Організація та етапи дослідження.....	37
РОЗДІЛ 3 ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ РУХЛИВИХ ІГОР НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	42
3.1 Вивчення обізнаності учнів 1-3 класів з народними іграми та використання їх у системі фізичного виховання у початковій школі.....	42
3.2 Ставлення батьків до використання народних ігор у фізичному вихованні дітей	48
РОЗДІЛ 4 МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ІГОР У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ	53
4.1 Класифікація та характеристика рухливих ігор за характером рухової діяльності.....	53
4.2 Аналіз національних рухливих ігор за народним календарем та застосування їх у системі фізичного виховання.....	62
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Актуальність. В різні епохи свого духовного розвитку людина мріяла про можливість поєднати в собі міцність духу, розум мудреця і силу атлета. Цьому бажанню в значній мірі сприяли національні рухливі ігри, які протягом багатовікової історії розвитку людства зазнали змін, набуваючи різного призначення. Хоч як багато втрат зазнав наш народ за роки духовного нігілізму, але настав час, щоб національні рухливі ігри увійшли у всі сфери навчання учнівської молоді. Вони є міцним фундаментом у справі виховання і розвитку всіх якостей особистості. Це доведено історією і перевірено багатьма поколіннями. Національні ігри сприяють формуванню у підростаючого покоління цілого ряду важливих якостей, що є складниками народної духовності. Це, зокрема, такі, як національна психологія, характер, свідомість і самосвідомість, спосіб мислення, світогляд [7, 14, 24].

З плином часу, незважаючи на всілякі заборони і зміни, рухливі ігри зберегли своє національне обличчя, в них пульсує коріння народних обрядів та звичаїв, і тим самим вони служать справі виховання у молодого покоління любові до свого народу, краю, збереженню і відновленню історичної пам'яті [51, 55].

Процес становлення освіти й виховання в Україні створюють умови збереження і розвитку національної культури [33], зокрема, впровадження і застосування українських національних рухливих ігор у системі фізичного виховання молодших школярів. Будучи важливим засобом надбання і передачі соціального досвіду, народні ігри повинні увійти сьогодні у всі сфери виховної роботи, емоційно збагачуючи особистість, викликаючи потребу до творчої діяльності та підвищення фізичної працездатності.

Творцем національних рухливих ігор є сам народ. Він завжди виступає вихователем молодого покоління, а виховання при цьому набуває народного характеру [54, 62]. Тому національні рухливі ігри кожного народу своєрідні, неповторні й унікальні. Ці ігри відображають світогляд народу, його морально-

етичні й естетичні принципи, багатовіковий досвід виховання підростаючого покоління.

Про окремі аспекти використання українських національних рухливих ігор у вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку говориться у працях Л. Бондаренко [8], В. Верховинця [12], О. Воропая [15], А. П. Усової [61], В. Скуратівського [55] та ін.

Наукові дослідження в галузі педагогіки і психології виявили найсильніше бажання у дитини – це бажання ігрової діяльності [2, 43]. Дитина рухається під час гри, вона вкладає в неї свою енергію, виявляє творчість та наполегливість. Національні рухливі ігри створюють найкращі умови для формування та удосконалення рухових умінь і навичок, сприяють розвитку тілесних і духовних сил, виховують позитивні риси характеру.

Таким чином, велике соціальне та педагогічне значення проблеми застосування українських національних рухливих ігор у фізичному вихованні школярів і недостатнє її наукове обґрунтування й зумовили вибір теми випускної роботи.

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності застосування українських національних рухливих ігор у процесі фізкультурно-оздоровчих занять учнів початкових класів.

Завдання дослідження:

1. Визначити місце застосування українських національних рухливих ігор у системі фізкультурно-оздоровчих занять учнів початкових класів.
2. Виявити ставлення дітей і батьків до українських народних ігор.
3. Розробити класифікацію національних рухливих ігор.

Об'єкт дослідження – рухова активність дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – організація і методика навчання рухливих ігор в навчально-виховному процесі учнів початкових класів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано такі методи: загальнонаукові: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури та емпіричних даних наукового дослідження;

педагогічні: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, метод експертних оцінок, аналіз відеоматеріалів змагальної діяльності борців; медико-біологічні: антропометрія, динамометрія; соціологічні: анкетне опитування; математико-статистичні методи

Наукова новизна одержаних результатів:

- визначено місце українських національних рухливих ігор у системі фізкультурно-оздоровчих занять учнів початкових класів.
- теоретично обґрунтовано класифікацію національних рухливих ігор за характером рухової діяльності;
- обґрунтовано зміст, характер і значення національних рухливих ігор в календарній обрядовості українців.

Практичне значення одержаних результатів полягає в науковому обґрунтуванні класифікації та уточненні методики проведення українських національних рухливих ігор за характером рухової діяльності на уроках фізичної культури у відповідності до навчальних програм загальноосвітньої школи, визначено ефективність їх впливу на фізичний розвиток та рухову підготовленість дітей молодшого шкільного віку.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 83 сторінках тексту, ілюстрована 4 таблицями і 5 рисунками, бібліографічний покажчик вміщує 104 джерела.

ВИСНОВКИ

Сучасна система фізичного виховання молодших школярів передбачає широке використання рухливих ігор, які є одним з основних засобів підвищення рухової активності дітей, формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами та виховання моральних, естетичних і вольових якостей особистості. Великі можливості у фізичному вихованні молодших школярів мають українські національні рухливі ігри, створені послідовною зміною вікових і соціальних ролей. Вони найповніше відображають спосіб життя нашого народу. У практиці педагогічної діяльності національні рухливі ігри використовуються епізодично, без достатнього наукового обґрунтування їх впливу на фізичний стан дітей.

В результаті проведеного експериментального дослідження нами встановлено:

1. Використання українських народних ігор на уроках фізичного виховання молодших школярів позитивно впливає на підвищення емоційного фону уроків, на розвиток організму молодших школярів, про що свідчать показники фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей експериментальної групи. Використання комплексів українських народних ігор на уроках фізичного виховання показало, що в учнів експериментального класу відбувся більший приріст показників розвитку фізичних якостей порівняно з показниками контрольного класу. Отже, українські рухливі народні ігри є дієвим засобом формування національно-культурної свідомості учнів початкових класів. Вони найповніше відображають спосіб життя нашого народу. У практиці педагогічної діяльності національні рухливі ігри використовуються епізодично, без достатнього наукового обґрунтування їх впливу на фізичний стан дітей.

2. Молодший шкільний вік є важливим етапом в розвитку особистості майбутніх громадян України. Тому дослідження та вивчення особливостей розвитку організму молодших школярів є актуальним завданням, що надає можливість правильно будувати та здійснювати процес фізичного виховання учнів

молодших класів. Відповідно здоров'я та фізична підготовленість дітей шкільного віку є важливим чинником фізичного потенціалу української нації, а необхідність виховання здорового, гармонійно розвиненого у фізичному та інтелектуальному плані підростаючого покоління актуалізується потребами нашої молоді незалежної держави.

Організація процесу фізичного виховання молодших школярів, використання ефективних засобів впливу на організм дітей, зацікавлення їх в систематичних заняттях фізичними вправами має велике значення для виховання здорового підростаючого покоління. Особливу роль в цьому процесі відіграє виховання фізичних якостей, котрий протікає більш ефективно, якщо його проводити з урахуванням сензитивних періодів розвитку дітей молодшого шкільного віку. Загалом молодший шкільний вік є сприятливим періодом для виховання фізичних якостей. Особливо це стосується швидкості, швидкісно-силових якостей, спритності, гнучкості.

Слід враховувати використання засобів та методів їх виховання з обов'язковим врахуванням анатомо-фізіологічних і психічних особливостей розвитку організму дітей молодшого шкільного віку. В цьому аспекті особливе значення набуває використання в процесі фізичного виховану молодших школярів рухливих ігор і в першу чергу – українських народних рухливих ігор. Гра є найбільш доступним для дітей видом діяльності, способом переробки отриманих із навколишнього світу вражень, знань, тому вона відіграє велике значення у психічному розвитку дитини. Можна виділити дві головні сфери життя дитини, які підпадають під вплив гри: пізнавальні процеси та розвиток, виховання особистості.

3. Основна роль педагога під час організації рухливої гри полягає у створенні таких умов, щоб головним чином не зашкодити дитині. Будь-яка інструментовка ігор виправдана ще й психологічно: у грі дитина безтурботна, психологічно розкута і тому більше, ніж коли-небудь, здатна на повне вираження своєї індивідуальності. Важливим стає таке завдання для вчителів початкових класів: дати можливість кожній дитині через гру самовиразитися, самореалізуватися як у процесі навчання, так і в позаурочній діяльності.

Проблема виникнення українських народних рухливих ігор, їх класифікація, розробка і впровадження в процес фізичного виховання молодших школярів комплексів українських народних рухливих ігор має велике практичне значення для виховання фізичних якостей і підвищення рівня фізичної підготовленості учнів. Цей процес дає можливість ознайомити дітей з народними звичаями, традиціями, обрядами, сприяє вихованню у молодших школярів національної гордості, почуття патріотизму.

4. Походження українських народних рухливих ігор пов'язано з історичними і побутовими факторами. В українських народних рухливих іграх чітко відображені звичаї народу України, його побут, рівень уявлень про світ, елементи побутових та військових дій. Одним з важливих завдань для спеціалістів є вивчення багатой народної спадщини в області українських рухливих ігор і їх застосування в процесі фізичного виховання з метою виховання гармонійно розвинених громадян незалежної України.

5. Проведено комплексне дослідження історії, функціонування та шляхів використання українських національних рухливих ігор. За допомогою теоретичного і практичного аналізу з'ясовано ефективність впливу національних рухливих ігор на всебічний розвиток дітей початкової школи. У роботі виділяються основні функції, педагогічні умови і напрямки впровадження українських національних рухливих ігор у сучасну систему фізичного виховання школярів.

6. Встановлено, що молодші школярі із всіх видів фізичних навантажень надають пріоритет рухливим іграм. Вітчизняні та зарубіжні вчені вважають, що рухливі ігри є найбільш адекватною формою занять фізичними вправами і сприяють підвищенню рухової активності, компенсують рухову діяльність дітей початкової школи, а також ефективно впливають на розвиток швидкості, спритності та витривалості.

7. Опитування батьків показало, що в період вагітності 53% жінок не виконували ніяких фізичних вправ, 20% – не спроможні назвати жодної української гри, яка б сприяла фізичному розвитку дітей. 100% батьків розуміють позитивний вплив фізичного виховання на стан здоров'я дітей. Водночас, тільки

10% привчають дітей до щоденного виконання фізичних вправ. З основними засобами і формами етнопедагогіки обізнані 43,9% жінок. Тільки 10,7% респондентів знають джерела інформації про народні традиції фізичного виховання дітей.

8. Теоретично обґрунтовано класифікацію українських національних рухливих ігор за характером рухової діяльності у відповідності до змісту шкільної програми загальноосвітніх шкіл. Теоретичний аналіз класифікації показує, що в цих іграх має місце комплексний вплив на розвиток фізичних якостей, але це відбувається не в однаковій мірі. Найбільше переважає розвиток спритності, швидкості і витривалості, сила і гнучкість відповідно менше.

9. Обґрунтовано зміст, характер і значення національних рухливих ігор в календарній обрядовості українців. Ці ігри мають різноманітні форми відтворення традицій. Основними з них є ігри звичаєвого, обрядового, змагального та святкового характеру. Традиційні ігри в календарній обрядовості визначають необхідність для забезпечення подальшого існування і розвитку індивіда, колективу, держави, суспільства. Через систему традицій народ відтворює себе, свою духовну культуру, характер і свою психологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников. – М.: Педагогика, 2004. – 297 с.
2. Аникеева Н. П. Воспитание игрой. – М.: Просвещение, 2007. – 144 с.
3. Аркас М. Історія України-Руси. – К.: Вища школа, 2000. – 396 с.
4. Андрощук Н. В., Лесів А. Д., Механошин С.О. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів. – Тернопіль: "Підручники та посібники", 1998 р.
5. Апансенко Г. Л. Физическое развитие детей и подростков. – К.: Здоровье, 1985. – 80 с.
6. Артемова Л. В. Динамика содержательности общения детей 7 лет в игровых группах / Новое исследование в психологии. – 1986. – Вып. 2. – С. 49 – 55.
7. Бальсевич В. К., Запорожанов В. А. Физическая активность человека. – К.: здоровье, 1987. – С. 34 – 40.
8. Бальсевич В. К. Фізична культура для всіх і для кожного. – М.: Фізкультура і спорт, 1988. – С. 8 – 26.
9. Батурина Е. Г. Сборник игр к «программе воспитания в детском саду». – М.: Просвещение, 1974. – 120 с.
10. Боберський І. Рухові забави та ігри (упоряд. Приступа Є. Н.) – Львів, 1992. – 64 с.
11. Буне Р. С. Место приёмов в процессе обучения на занятиях в детском саду// Педагогические и психологические проблемы руководства игрой дошкольника. – М., 1979. – С. 9 – 14.
12. Бабишин С. Д. Школа Запорізької Січі. // Рідна школа. – 2001. – № 6. – С. 83 – 86.
13. Балушок В. Як ставали запорожцями. // Неопалима купина. – К., 2004. – С. 142 – 144.
14. Боберський І. Забави і ігри рухові. – Львів, 1904. – Ч.І. – 32 с.

15. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народнознавство в дошкільному закладі.– К.: Вища школа, 2004. – С. 169 – 170.
16. Бондаренко Л. Ритміка і танець у 1-4 класах загальноосвітньої школи. – К.: Музична Україна, 2009. – 232 с.
17. Боплан, Гійом Левассер де. Опис України. Меріме П. Українські казки і їх останні гетьмани; Богдан Хмельницький. – Львів: Каменяр, 1999. – 301 с.
18. Борисенко А. Ф., Цвек.С. Ф. Руховий режим учнів. – К.: Радянська школа, 1999. – 192 с.
19. Былеева Л. В, Яковлев Л. Подвижные игры. – М.: Физкультура и спорт, 1965. – 192 с.
20. Верховинець В. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. – К.: Музична Україна, 2009. – 341 с.
21. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Народна рухлива гра – основний засіб фізичного виховання дошкільнят // Традиції фізичної культури в Україні: зб. наук. статей / За заг.ред. С. В. Кириленко. – К.: ІЗМН, 2007. – С. 147 – 153.
22. Воробей Г. В. Народні ігри та забави у фізичному загартуванні молодших школярів різних етнографічних груп Прикарпатського краю: Автореф.дис...канд. пед. наук. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки и оздоровительной физической культуры».– К., 2007. – 16 с.
23. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. – К.: Оберіг, 2003. – 589 с.
24. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – 74 с.
25. Виготський Л. С. Вибрані психологічні дослідження. – М.: Учпедгаз, 1987. – С. 230 – 237.
26. Вільчковський Е. С. Рухливі ігри в дитячому садку. – К.: Радянська школа, 1989. – С. 12 – 60.
27. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. – Львів. ВАТЛ., 1998 р.

28. Войтенко В. П. Здоровье здоровых: Введение в санологию. – К.: Здоровье, 1991. – 245 с.
29. Вольчинський А. Я. Педагогічні умови застосування національних рухливих ігор у системі фізичного виховання дітей 5-6 років. Луцьк, 1998. – 16 с.
30. Воробей Г. В. Народні ігри та забави у фізичному загартуванні молодших школярів різних етнографічних груп Прикарпатського краю. К., 1997. – 16 с.
31. Гориневский В. В. Игры и развлечения. – М. – Ленинград, 1924. – С. 66 – 67.
32. Гуска М. Б., Зубаль М. В., Гуска М. В. та ін. Теорія і методика викладання рухливих ігор і забав: навчально методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. – 400 с.
33. Гуска М. Б., Гуска М. В. Мазур В. Й. Ігри та забави від народження до школи : методичний посібник.– Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. – 196 с.
34. Гнатюк В. М. Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 2001. – С. 383 – 407.
35. Даль В. Толковый словарь великорусского языка. – М.: Русский язык, 1979. – Т.2. – С. 6 – 8.
36. Дидро Д. Собрание сочинений. – М.: ГИХЛ, 1947. – Т.10. – С. 257 – 371.
37. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Учпедгиз, 1956. – С. 136 – 203.
38. Духнович О. В. Народна педагогіка на користь училищ і вчителів сільських. Педагогіка загальна. – Львів, 1857. – Ч.І. – С.– 3.
39. Дьюи Д. Школа и общество. 2-е изд. – М.: Госиздат, 1924. – 34 с.
40. Демчишин А. А., Мухін В. Н., Мозола Р. С. Спортивні і подвижні ігри в фізичному вихованні дітей і підлітків, – К.: Здоров'я, 1989 р.
41. Денисенко Н. Ф. Педагогические условия активизации двигательного режима детей 5-6 лет в детских учреждениях: – К., 1994. – 152 с.
42. Державна національна програма “Освіта (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – С. 61.

43. Дитяча розвага: українські народні пісні, забави та ігри. – К.: Музична Україна, 1993. – 104 с.
44. Дубогай А. Д., Мовчан Л. М. Фізкультура: мы и дети. – К.: Здоров'я, 1989. – 140 с.
45. Єфімова Н. Г. Методика проведення рухливих ігор. – К.: "Рад. школа", 1979р.
46. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М.: Педагогика, 1998. – 304 с.
47. Естетичне виховання. Довідник. – К.: Політ.літ. України, 2008. – 214 с.
48. Етнографія України: Навчальний посібник / За ред. С. А. Макарчука. – Львів: Світ, 2001. – 520 с.
49. Закон України „Про освіту”// Освіта. – 1991. – 25 червня.
50. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". – К.: б.в., 1996 – 22 с.
51. Запорожец А. В. Психология игры в дошкольном возрасте // Психология личности и деятельности дошкольника. – М.: Просвещен. 1965. – С. 108 – 157.
52. Кенеман А. В., Кистяковский М. Ю., Осокина Т. И. Физическая подготовка детей 5-6 лет к занятиям в школе. – М.: Просвещение, 1980. – 138 с.
53. Кожевникова Н. Г. Спортивные развлечения и игры. – М.: Учпедгиз, 1961. – 108 с.
54. Концепція "Національна система фізичного виховання". – К.: б.в., 1998. – 38 с.
55. Козленко Н. А., Мацулевич В. П. Физическое воспитание учащихся первых классов шестилетнего возраста: Пособие для учителя. – К.: Рад. школа, 1988. – 144 с.
56. Кант И. Сочинения в шести томах. – М.: Мысль, 1963–1966. – Т.5. – С. 21 – 278.
57. Карамзин М. Н. Предания веков. – М.: Правда, 1999. – 776 с.
58. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. – М.: Педагогика, 1992. – Т.І. – 544 с.
59. Кононенко П. П. Українознавство. – К.: Заповіт, 2004. – С. 280 – 304.

60. Леонтьев А. В. К теории развития психики ребенка. Избранные психологические произведения. – М.: Педагогика, 2003. – Т.1. – 391 с.
61. Лесгафт П. Ф. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста. Собр. пед. соч. – М., 1953. – Т.1. – 442 с.
62. Макаренко А. С. Игра / Собр. соч. – М., 1940. – Т.IV. – С. 54 – 56.
63. Мартинюк І. В. Національна система виховання: шляхи реалізації // Рідна школа. – 1994. – № 34. – С. 17.
64. Мудрик С.Б. Ефективність застосування національних рухливих ігор на уроках фізичної культури у початковій школі. – Харків: ХХІІ №9, 1999. – 18 с.
65. Наливайко Д. С. Козацька християнська республіка. – К.: Дніпро, 2002. – 108 с.
66. Народні ігри та забави: Методичні рекомендації / Укл. Г. В. Воробей. – К.: ІСДО, 1995. – 176 с.
67. Олійник І. О., Єрусалимець К. Г. Рухливі ігри. Навчальний посібник. Кременець. КОГПІ, 2005. – 104 ст.
68. Огієнко І. Українська культура. – Репринтне відтворення видання 1918 року. – К.: Абрис, 2001. – 272 с.
69. Педагогические воззрения Платона и Аристотеля. – Пг.: Школа и жизнь, 1916. – С. 87 – 92.
70. Плачинда С. Словник давньо-української міфології. – К.: Український письменник, 2003. – 64 с.
71. Повість минулих літ // Літопис Руський. – К.: Дніпро, 2009. – С. 8 – 66.
72. Попович М. Національна культура і культура нації. – К., 2001. – 62 с.
73. Прокопий Кессарийский. Война с готами. – М.: АН СССР, 1950. – 516 с.
74. Покровский Е. А. Значение детских игр в отношении воспитания и здоровья. – М., 1984. – 384 с.
75. Поташнюк Р. З. Закономірності змін стану здоров'я, працездатності та успішності навчання школярів залежно від рівня їх гігієнічного виховання, сформованого у сім'ї та школи / Здоров'я, фізична культура і спорт: Науковий вісник ВДУ. – Луцьк, 1997. – № 6. – С. 47 – 49.

76. Програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів (1-11 кл.) // Фізичне виховання в школі. – 1999. – № 1. – С. 2 – 24.
77. Приступа Є., Слимаковський О., Лук'янченко М., Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: Методологія, теорія і практика. – Дрогобич: Вимір, 1999. – 448 с.
78. Русова С. Ф. Нові методи дошкільного виховання. – Прага, 1927. – С. 3.
79. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. – Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. – 127 с.
80. Руссо Ж. Ж. Избранные сочинения. В 3-х т. / Пер. с франц. – М.: Политиздат, 1961. – Т.1. 851 с. – Т.2 – 768 с. – Т.3. – 727 с.
81. Сухомлинський В. О. Роки дитинства: У 6 т.– К., 1977. – т. 3. – 424 с.
82. Сухомлинський О. В. Сто порад учителям. Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.4. – 620 с.
83. Сухарев А. Г. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков. – М.: Медицина, 1991. – С. 28 – 65.
84. Самотулка Т. Історія України в іграх. – Київ-Нью-Йорк: М.П.Коць, 2005. – 348 с.
85. Сапіга В. К. Українські народні свята та звичаї. – К.: Т-во "Знання України", 2003. – 112 с.
86. Сірополко С. Історія освіти на Україні. – Львів, 1937. – С. 5 – 19.
87. Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: Довіра, 2002. – 79 с.
88. Сковорода Г. Повне зібрання творів у двох томах. – К.: Наукова думка, 1973. – Т.1. – 532 с. – Т.2. – 575 с.
89. Скуратівський В. Берегиня. – К.: Радянська школа, 2007. – С. 97– 102.
90. Столітенко В. В., Воробей Г. В. Фізичне виховання молодших школярів. – К.: ІЗМН, 2007. – 140 с.
91. Солопчук М. С., Федірко А. С. Основи науково-методичної діяльності у галузі фізичної культури і спорту: навч. посіб. – Кам'янець-Подільський : П.П., О. А. Буйницький, 2006. – 224 с. – Бібліогр. : с. 199.

92. Українка Леся. Стародавня історія східних народів 2-е вид. – Катеринослав, 1918. – С. 14.
93. Український православний молитовник. – Луцьк: Народна трибуна, 1991. – С. 35 – 36.
94. Усова А. П. Роль игры в воспитании детей. – М.: Просвещение, 1976. – 96 с.
95. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. У 2-ох т. – К.: Радянська школа, 1983. – Т.1. – С. 43 – 403.
96. Франко Т. Історія і теорія руханки. – Коломия-Львів, 1923. – 16 с.
97. Фоміна А. І. Фізкультурні заняття та спортивні і рухливі ігри – К.: Фіс, 1980 р.
98. Цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації" 1999-2005 рр. – К.: б.в., 1998. – 41 с.
99. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави. – Луцьк: Надстир'я, 1994. – 95 с.
100. Шиян Б. М., Папуша В. Г., Приступа Е. Н. Теорія фізичного виховання. – Львів: ЛОНМІО, 1996. – 220 с.
101. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Тернопіль: Богдан, 2002.
102. Яковлев В. Рухливі ігри, Фіс 1982 р.
103. Лисий П. Методика навчання рухливим іграм в початкових класах: збірник матеріалів наукових досліджень студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Факультет фізичної культури. / [редкол. М. С. Солопчук відп. ред. та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, ТОВ «Друкарня «Рута», 2017. – Випуск 9. – С. 75 – 79.
104. Повх О. Ефективне застосування українських національних рухливих ігор у процесі фізкультурно-оздоровчих занять із учнями початкових класів: збірник матеріалів наукових досліджень студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Факультет фізичної

культури. / [редкол. М. С. Солопчук відп. ред. та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, ТОВ «Друкарня «Рута», 2017. – Випуск 9. – С. 100 – 105.